

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Laudatio del Prof. Dr. Romà de la Calle den
l'Acte Acadèmic de lliurament de la Medalla
de la Universitat de València

Prof. Dr. Anacleto Ferrer Mas

València, 3 de febrer de 2017

Magnífic i Excel·lentíssim Senyor Rector,
Membres de l'equip rectoral, responsables acadèmics, autoritats civils,
Estimats professors i professores,
Amigues i amics,
Senyores i senyors,

És per a mi un honor professional i un motiu personal de satisfacció comparéixer davant de vostés en aquest Acte Solemne d'imposició de la Medalla de la Universitat de València per a fer la *laudatio* del professor Romà de la Calle, a qui conec, respecte i estime des de fa ja quaranta anys, quan vaig ser alumne seu en les aules de l'antiga Facultat de Filosofia i Lletres, hui d'Història.

Deia el poeta T. S. Eliot que «Els mestres de les escoles subtils / són controversials, polimàtics». Ambdues coses és, sens dubte, Romà de la Calle, home de múltiples sabers i curiositats intel·lectuals, el major interès del qual ha sigut entroncar l'estètica amb la vida, i fer d'aquesta *scientia cognitionis sensitivae* [ciència del coneixement sensible], introduïda en l'àmbit dels sabers filosòfics per Baumgarten en 1750, una via de compromís amb els problemes de la seua època, a través de l'estudi, l'ensenyança i l'impuls a la construcció creativa, ja siga des del llenguatge, des del so i els silencis o des de les formes plàstiques. «Si hi ha un àmbit que siga –ha escrit Romà–, per definició, terra de ningú,

si hi ha un espai on sempre ens sentim, normalment, diletants, aquest *no man's land* catalitzador i versàtil, és, ni més ni menys, el de l'Estètica com a disciplina». La poesia i el teatre, la música i les arts visuals han estat en el centre dels seus interessos investigadors i de la seua pràctica docent –de la seua polimatesi– en un moment o un altre de la seua dilatada carrera acadèmica. Insistisc en això de *dilatada*, perquè el seu és un d'aquells raríssims casos en què el treball docent universitari comença fins i tot abans de conclòs el discent, quan en el curs 1968-1969 el catedràtic Fernando Montero proposa al brillant estudiant de cinqué any (Premi Extraordinari de Batxillerat primer i Premi Nacional Fi de Carrera després) fer-se càrrec de les classes del grup vespertí de segon de l'assignatura Història dels Sistemes Filosòfics, juntament amb Ricardo Marín, reconegut pedagog i en aquell moment agregat de Filosofia. El motiu: el trasllat de Carlos Paris, titular de la matèria fins llavors, a la Universitat Autònoma de Madrid. Aquell jove format entre les bambolines del teatre independent i les aules de l'institut d'Alcoi, que, com ell mateix ha dit en més d'una ocasió, havia arribat a la filosofia des de la poesia, s'introduïa en la docència des del teatre, posant en pràctica almenys tres de les indicacions que Bertolt Brecht prescrivia als seus actors: la primera, *l'intercanvi de papers*: «L'actor ha d'intercanviar el seu paper amb el del seu company; unes vegades imitant-lo, altres incorporant la seua pròpia forma d'actuar», i ell ho feia amb Ricardo Marín; la segona, *de com parlar citant*: «En lloc de procurar crear la impressió que està improvisant, l'actor ha de demostrar el que és cert: que està citant», cosa que ha fet sempre proveït de fitxes i d'esquemes; i la tercera, *la importància de l'amenitat*: «Un dels deures fonamentals de l'actor és resultar amé. Ha d'exposar-ho tot –en especial allò horrible– amb

plaer, i ha de demostrar aqueix plaer. Qui no siga capaç d'entretindre mentre ensenya i ensenyar mentre entreté no ha de fer teatre». Ni en l'escenari ni en la tarima. Des d'aquell curs fins al de la seua jubilació, quaranta-cinc anys com a professor en distintes universitats (però principalment en aquesta Ànima Màter) avalen la serietat amb què Romà assumia el repte llançat pel professor Montero.

A la mort de Franco, en la tardor de 1975, l'estètica es trobava a Espanya en una situació semblant a la de la majoria dels àmbits de la cultura, acadèmics o no: afrontant les conseqüències de l'empobriment material i moral de la quadragenària dictadura, i, no obstant això, plena d'expectatives i de prometedors indicis. Però, com explica Gerard Vilar, «la debilitat de l'estètica a Espanya no era només producte de la catàstrofe de la guerra civil i de la glaciació franquista que la va seguir durant quaranta anys, sinó que es devia i es deu també a una dèbil tradició filosòfica i científica producte del domini del catolicisme més dogmàtic, de la insuficient Il·lustració i de la tardana incorporació a la modernitat del país». I aquest era precisament el repte a què va haver d'enfrontar-se una generació d'estetes, «controversials i polimàtics», amb interessos i dedicacions transversals que passaven per la filosofia, la literatura, la política, l'arquitectura, la música i la crítica d'art, de la qual formaven part José María Valverde, Simón Marchán, Rubert de Ventós, Antoni Marí, Eugenio Trías, Félix de Azúa, Rafael Argullol, Eduardo Subirats, Diego Romero de Solís, José Jiménez o el propi Romà de la Calle.

A la normalització de la disciplina va contribuir, sens dubte, el reconeixement de l'«Estètica i Teoria de les Arts» com una àrea especialitzada de coneixement després de l'aprovació de la Llei

de Reforma Universitària de 1983. Creador d'aquesta àrea de coneixement en la nostra Universitat, els que hem assistit a les classes i seminaris de Romà, abans i després de promulgada aquesta norma, li hem sentit parlar d'Horaci, Du Bos, Kant, Schiller i Hegel, però també de Tolstoi, Lukács, McLuhan, Croce, Arnheim, Dufrenne, Hospers i Eco, combinant perfectament als clàssics de la modernitat amb els clàssics moderns. La seua dedicació, dins del nou panorama obert per la institucionalització de la presència d'especialistes d'Estètica i Teoria de les Arts en els estudis de distintes facultats, escoles superiors i universitats, va produir com a resultat una intensa activitat intel·lectual que es va materialitzar en la direcció de nombrosos treballs acadèmics. Les xifres són aclaparadores: 91 tesis doctorals, 36 memòries de llicenciatura i 68 treballs d'investigació de Tercer Cicle. A més d'un important nombre de publicacions pròpies en revistes especialitzades, llibres miscel·lanis i monografies.

A principis del passat segle, el gir de la plàstica cap a l'experimentació va conduir de manera irreversible a valorar els objectes estètics dins de l'entramat teòric que els sustenta i justifica. Coincidint amb aquest nou context, enfront de velles concepcions que fonamentaven l'art en allò sensitiu (en allò retinià, com ho anomenava Duchamp) es va imposar la idea que fer art en l'actualitat passa necessàriament per la producció de continguts intel·lectuals que s'expressen a través de la paraula, facilitant una obertura hermenèutica que constata la pluralitat de lectures i lectors de què és susceptible el text artístic. Aquest ha sigut l'interés també en el qual ha compromés la seua tasca crítica Romà de la Calle, des que a finals dels anys 70, esperonat per Vicente Aguilera Cerni, decidira continuar el seu quefer en l'àmbit

de l'educació artística fora de les aules, a peu d'*atelier* i exposició. I ho ha fet sense prejudicis escolàstics ni rigideses metodològiques, propiciant, com ell mateix afirma, un «eficaç intercanvi metalingüístic entre teoria filosòfica i pràctica literària». En la nòmina dels artistes estudiats per Romà hi ha de tot, dibuixants i pintors, ceramistes i escultors, gravadors, fotògrafs i videoartistes, constituint un voluminós corpus crític que cap estudiós –o simplement amant– de l'art valencià contemporani pot passar per alt.

La seua especial dedicació a l'estudi i investigació de les arts plàstiques, i el seu sostingut interès per la museologia i l'educació, el van dur a reunir una important col·lecció d'obres, sobretot –encara que no sols– d'artistes valencians. Un conjunt integrat per 40 peces, que des del passat 8 de juny forma part del fons patrimonial de la Universitat de València.

En un text de caire autobiogràfic prou recent, rememora Romà: «No sé realment si he aconseguit arribar a ser el que volia, a pesar d'ocupar, des de fa anys, una càtedra en la Facultat de Filosofia en la Universitat de València-Estudi General. Sempre vaig tindre molt clar que paral·lelament a la docència i a la investigació, que m'interessaven a l'uníson –com dues vies bàsiques de la dedicació universitària–, hi havia alguna cosa més que també m'atreia i que tampoc tenia encara, per cert, un nom determinat; només després ens assabentàrem que allò entrava molt adequadament sota el paraigua lingüístic del terme *gestió*».

En l'àmbit marcadament interdisciplinari de la gestió cultural, Romà de la Calle va ser impulsor, en els anys setanta, de l'Institut de Creativitat i Innovacions Educatives, un dels primers instituts d'investigació de l'Ànima Màter; va posar en marxa el Centre de Documentació d'Art Valencià Contemporani, que hui porta el seu nom; va concebre i va dirigir el Màster d'Estètica i Creativitat Musical i el Postgrau d'Educació Artística i Museus, ambdós de la Universitat de València i amb més de tres lustres de vigència. A més d'aquest treball seu intramurs de la institució universitària, la labor gestora de De la Calle es ramifica i fructifica en l'exterior, formant part del consell rector de l'IVAM des de 1987, del consell de direcció del Museu d'Art Contemporani de Vilafamés entre 1988 i 1995, del consell rector de l'Institut Valencià de Conservació i Restauració de Béns Culturals de la Comunitat Valenciana entre 2005 i 2011, i exercint la presidència de la Reial Acadèmia de Sant Carles entre 2007 i 2011 i la direcció del Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat entre 2004 i 2010.

És impossible que l'estètica abaste plenament la seua comesa sense l'ètica. Wittgenstein sentència que «ètica i estètica són el mateix», que literalment «són Un» (*sind Eins*). La lliçó és fàcil de pronunciar, però difícil de posar en pràctica. Romà, no obstant això, ha fet seu aquell compromís que entroncava amb la millor tradició de la *kalokagathia*, una expressió grega que indica la integració de la bellesa (*kalos*) amb la bondat (*agathos*), la relació fundant de l'ètica respecte de l'estètica. Segons Emilio Lledó, aquest concepte, per desgràcia tan desgastat, «unit a la veracitat, al no engany, propi o alié, podríem rebaixar-lo, en els nostres temps, a un terme més modest, però no per això menys necessari: la decència». Qui no recorda aquell gest d'indignada

decència de Romà de la Calle presentant la seua dimissió com a director del MuVIM, el seu compromís gestor més conegut, després de negar-se a admetre un ignominiós acte de censura per part dels poders polítics de llavors? Sí, «indignada», perquè, com apuntava Fuster, «si la indignació és una forma de la ira, almenys no és una ira més, una ira qualsevol. Ben al contrari: és la ira que pertoca a la virtut. Indignació i virtut són, en última instància, “coses” correlatives: fins i tot són “coses” consubstancials».

Abans de concloure aquesta *laudatio*, m'agradaria recordar unes paraules del moralista francès De la Rochefoucauld, que en una de les seues *Màximes* deia: «és més fàcil semblar digne dels càrrecs que no es tenen que dels que s'ocupen». També en açò Romà ha sabut donar una lliçó, no sols ostentat amb dignitat els càrrecs que ha ocupat sinó semblant-ho. A canvi ha rebut nombroses distincions, tant pel seu treball com per la projecció social d'aquest. Ha sigut, cosa difícil, profeta en la seua terra. Permeteu-me, per a acabar, que en desgrane algunes: Creu d'Alfons X el Savi i Medalla de Plata al Mèrit Professional del Ministeri d'Educació i Ciència, Medalla de la Facultat de Belles Arts de la Universitat Politècnica de València, Medalla de la Facultat de Filosofia, Premi Nacional de Crítica d'Art, Premi d'Assaig Senyera, *Les Palmes Académiques* del Ministeri d'Educació Nacional de França, Flama Rotària en Ciències Humanes, Premi a la Llibertat d'Expressió de la Unió de Periodistes, Premi Cartellera Túria al Comportament Cívic, Premi Jove Cultura i Democràcia, Premi Primer de Maig a la Llibertat d'Expressió, Premi “Gràffica 2010” a l'interés per la cultura del disseny gràfic, Premi “Llibertat cívica”, atorgat per la Lògia Maçònica “Blasco Ibáñez”, Premi Educació i Societat, i Medalla

al Mèrit Cultural de la Reial Acadèmia de Sant Carles.

L'últim dels guardons rebut ha sigut el XIX Premi UNE (Unió d'Editorials Universitàries Espanyoles), a proposta d'un jurat independent, a la col·lecció "Estètica & Crítica", que va fundar i dirigeix des de 1993 i edita Publicacions de la Universitat de València, com la millor col·lecció de llibres publicats per les universitats espanyoles. Un reconeixement que estreta, una vegada més, la figura de l'universitari amb la de la universitat que l'acull, amb la de la seua Ànima Màter, amb aquella que, també hui, li fa entrega de la seua més alta distinció en el mateix lloc en què Romà de la Calle començà a donar classes fa ja més de mig segle.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA